

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับมือ
อุทกภัย: บทบาทพยาบาลอนามัยชุมชน
Promoting Community Participation in Flood
Preparedness: Community Nurses' Role

ปานิศา บุญยรัตกลิน*
Panisa Boonyaratkalin*

บทคัดย่อ

อุทกภัยเป็นภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในประเทศไทย และส่งผลกระทบต่อประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อสุขภาพ การเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยนับเป็นการจัดการในระยะก่อนเกิดภัยที่สามารถลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนได้ ซึ่งการเตรียมพร้อมรับมือนั้นไม่สามารถกระทำได้เพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนประสานความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเตรียมพร้อมในระดับชุมชน และเกิดประสิทธิภาพในการตอบสนองต่ออุทกภัยได้อย่างดีพยาบาลเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากอุทกภัยได้ในที่สุด

คำสำคัญ: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย บทบาทพยาบาลอนามัยชุมชน

Received: November 18, 2020

Revised: June 22, 2021

Accepted: July 21, 2021

*อาจารย์ สาขาวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน สถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา สภากาชาดไทย

E-mail: Panisa.b@stin.ac.th

*Instructor, Department of Community Health Nursing, Srisavarindhira Thai Red Cross Institute of Nursing.

E-mail: Panisa.b@stin.ac.th

Abstract

Floods are a commonly occurring disaster in Thailand and adversely affect the public, particularly in regards to the resulting health effects. Flood preparedness is the pre-disaster management that can reduce the impact on people. Adequate preparation can not be done by just one or a few people, though. Community participation is essential for preparedness at the community level and effective response by relevant agencies. Nurses are public health personnel play an important role in promoting the participation process of the community to reduce the impact resulting from floods.

Keywords: community participation, flood preparedness, community nurse's role

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในปัจจุบันเป็นสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชากรโลกเป็นอย่างมาก อุทกภัยเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่พบได้มากที่สุดจากภัยทางธรรมชาติทั่วโลก¹ โดยประเทศไทยเกิดอุทกภัยอยู่บ่อยครั้งและก่อให้เกิดความเสียหายมากที่สุด จากสถิติอุทกภัย 20 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2542-2561) พบว่า ประเทศไทยเกิดอุทกภัยเฉลี่ยปีละ 8 ครั้ง มีจังหวัดที่ได้รับผลกระทบเฉลี่ยปีละ 64 จังหวัด ซึ่งอุทกภัยที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดได้แก่ มหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554 มีผู้ได้รับผลกระทบกว่า 16 ล้านราย มีผู้เสียชีวิตจำนวน 1,026 ราย และผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจนั้นรวมมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท² สำหรับลักษณะอุทกภัยในประเทศไทยมีทั้งน้ำขัง/น้ำล้นตลิ่งที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และน้ำท่วมฉับพลันที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วยากแก่การรับมือได้ทันทั่วทั้ง

ผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัยนั้นมีทั้งด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม แต่สำหรับด้านสุขภาพนั้นนับว่าเป็นความเสียหายที่ประเมินค่าไม่ได้ โดยเมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นอาจทำให้เกิดการบาดเจ็บระหว่างอพยพหรือเดินทางในกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก เกิดการจมน้ำ เกิดโรคต่างๆ จากการที่ต้องสัมผัสน้ำเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การติดเชื้อในระบบต่างๆ ของร่างกาย³ การคมนาคมที่ไม่สะดวก ยากลำบากแก่การเดินทางไปรับบริการด้านสุขภาพ ส่งผลให้เกิดการกำเริบของโรคประจำตัว และนำไปสู่การเสียชีวิตได้ในที่สุด^{3,4} อันตรายที่จะเกิดขึ้นจากผลกระทบเหล่านี้มีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆของแต่ละบุคคล เช่น อายุ โรคประจำตัว สภาพร่างกาย ประสพการณ์จากอุทกภัย การมีแหล่งสนับสนุนทางสังคม เป็นต้น⁵ ซึ่งการลดผลกระทบจากอุทกภัยสามารถนำแนวคิดการจัดการสาธารณสุขภัยมาใช้เพื่อจัดการภัยอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการอุทกภัยแบ่งได้เป็น 4 ระยะ คือ การป้องกัน (preparedness) การลดผลกระทบ (mitigation) การเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน (response) และการฟื้นฟู (recovery)⁵ ในอดีตประเทศไทยมีการจัดการแบบตั้งรับ มุ่งไปที่การจัดการเมื่อเกิดภัยแล้ว โดยจะให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย (reactive approach) และฟื้นฟูภายหลังการเกิดภัย ทำเฉพาะในภาวะฉุกเฉินแบบเฉพาะกิจซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ในปัจจุบันการจัดการได้มีการกระทำในระยะก่อนเกิดภัยมากขึ้น โดยการป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในเชิงตั้งรับ⁶ โดยจากการศึกษาพบว่า การจัดการความเสี่ยงจากอุทกภัยสามารถกระทำได้หลายอย่าง แต่การเตรียมความพร้อมรับภัยเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นการดำเนินการก่อนเกิดภัย และสามารถจัดการกับภัยได้อย่างยั่งยืน

การเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยเป็นการดำเนินการที่กระทำก่อนเกิดอุทกภัยเพื่อให้บุคคล ครอบครัวและชุมชนมีความรู้ ทักษะที่จำเป็นเพื่อพร้อมแก่การเผชิญในระยะเกิดภัย⁵ ซึ่งพยาบาลมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อม ได้แก่ การสื่อสาร ประสานงาน จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการฝึกอบรม การซ้อมแผน การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัย การแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า การอพยพประชาชน และทรัพย์สินออกจากพื้นที่เสี่ยง รวมถึงจัดเตรียมอุปกรณ์การแพทย์ เครื่องอุปโภคบริโภคและของใช้จำเป็นเมื่อเกิดอุทกภัย⁷ แต่การเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยนั้นไม่สามารถกระทำได้เพียงเฉพาะบุคคลได้เท่านั้น การร่วมมือร่วมใจกันในระดับชุมชนจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมรับมากขึ้น และการทำงานในชุมชน

ของพยาบาลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อช่วยในการตัดสินใจ โดยระบุความต้องการของชุมชน การวางแผน การดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเตรียมพร้อมรับอุทกภัยในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัย โดยเน้นที่บทบาทพยาบาล เพื่อเป็นประโยชน์แก่พยาบาลผู้ทำงานด้านการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยในชุมชน และผู้ที่สนใจ

อุทกภัย และผลกระทบต่อสุขภาพ

อุทกภัย หมายถึง ภัยหรืออันตรายอันเกิดจากการไหลของน้ำปริมาณมากจนเอ่อล้นเข้าท่วมพื้นดินสูงกว่าระดับปกติ เกินความสามารถที่จะตั้งรับได้⁸ โดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้ 2 ลักษณะ คือ 1) น้ำท่วมขัง/น้ำล้นตลิ่ง เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ มักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและบริเวณชุมชนเมืองใหญ่ๆ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเกิดจากฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน หรือเกิดจากสภาวะน้ำล้นตลิ่ง 2) น้ำท่วมฉับพลัน เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในพื้นที่ เนื่องจากฝนตกหนักในบริเวณพื้นที่ซึ่งมีความชันมาก และมีคุณสมบัติในการกักเก็บหรือการต้านน้ำน้อย หรือเกิดจากสาเหตุอื่น เนื่องจากน้ำท่วมฉับพลันมีความรุนแรงและเคลื่อนที่ด้วยความรวดเร็วมาก โอกาสที่จะป้องกันและหลบหนีจึงมีน้อย^{5,8} ดังนั้นความเสียหายจากน้ำท่วมฉับพลันจึงมีมากทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สิน

เมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อ ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และ สังคม โดยผลกระทบต่อสุขภาพนั้นมีตั้งแต่ระดับ เล็กน้อยไปจนถึงการเสียชีวิต ซึ่งนับเป็นความเสียหายที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ ดังนั้นบทความนี้ จึงจะกล่าวถึงผลกระทบด้านสุขภาพเป็นหลัก

ผลกระทบจากอุทกภัยต่อสุขภาพ ผลกระทบต่อสุขภาพนั้นสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) การบาดเจ็บ มักเกิดขณะที่บุคคลต้องการหลบหนีอันตรายจากน้ำหรือมีการพังทลายของสิ่งปลูกสร้าง ทำให้เกิดการพลัดตกหกล้ม การมีแผลเปิดจากของมีคมบาด การบาดเจ็บที่กระดูก การมีอุณหภูมิกายต่ำจากการสัมผัสน้ำเป็นเวลานาน ๆ³ นอกจากนี้ยังอาจเกิดอันตรายที่ไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น การถูกสัตว์มีพิษกัด การถูกไฟฟ้าดูด ซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อระดับน้ำสูงจนสัมผัสกับแผงวงจรไฟฟ้าหรืออุปกรณ์ไฟฟ้า³ ผู้ประสบภัยหลายรายเสียชีวิตจากการเข้าบ้านในยามที่น้ำลดลงแล้ว แต่มีการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่เสื่อมสภาพเมื่อถูกน้ำท่วมเป็นเวลานาน ทำให้เกิดไฟฟ้าช็อตได้⁴

2) การจมน้ำ (drowning) นับเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ของการเสียชีวิตจากอุทกภัย มักเกิดจากการที่บุคคลไม่สามารถประมาณความรุนแรงหรือ ความลึกของกระแสน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำท่วมเฉียบพลันที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว³ ซึ่งกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวจะพัดพาให้บุคคลที่อยู่บริเวณนั้นจมหายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเล็กและผู้สูงอายุ⁴

3) โรคที่มากับน้ำ โรคติดเชื้อและโรคติดต่อ (Infectious and communicable disease) เมื่อเกิดอุทกภัยขึ้น จะเพิ่มโอกาสการเกิดโรคติดเชื้อ

และโรคติดต่อต่าง ๆ ที่เกิดจากการสัมผัสน้ำ

3.1) โรคระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ โรคไข้หวัดใหญ่ (Influenza) โรคปอดอักเสบ (Pneumonia) ซึ่งสามารถแพร่ได้จากการสัมผัส เชื้อแบคทีเรียและไวรัสที่มากับน้ำโดยตรง³

3.2) โรคระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ โรคทางเดินอาหารอักเสบ (Gastroenteritis) เนื่องจากการได้รับเชื้อจุลินทรีย์หรือสารพิษของ เชื้อ หรือสารเคมีที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารและน้ำที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ก่อให้เกิดอาการท้องเสียได้^{3,4} โดยเชื้อที่พบบ่อยได้แก่ เชื้อ Salmonella เชื้อ Escherichia coli บางครั้งอาจพบโรคบิดไม่มีตัว จากเชื้อ Shigella spp. และโรคไวรัสตับอักเสบบีชนิดเอ เป็นต้น³

3.3) โรคระบบผิวหนัง ได้แก่ โรคเท้าเปื่อย จากการที่บุคคลอาศัยในบริเวณที่น้ำท่วม จำเป็นต้องเดินลุยน้ำที่ท่วมขังเป็นเวลานาน โรค เลปโตสไปโรซิส จากการสัมผัสกับน้ำและโคลนที่ปนเปื้อนเชื้อที่ออกมาจากปัสสาวะของสัตว์โดยตรง หรือสัมผัสซากสัตว์ที่ป่วย และโรคบาดทะยัก จากการถูกของมีคมบาดขณะเดินทางลุยน้ำ รวมถึงโรคเยื่อตาอักเสบ (Haemorrhagic conjunctivitis) ซึ่งเกิดการระบาดจากการสัมผัสเชื้อแบคทีเรียและไวรัสที่มากับน้ำโดยตรง³

3.4) โรคที่เกิดจากสัตว์พาหะนำโรคต่าง ๆ เช่น โรคไข้เลือดออกเดงกี (Dengue-Hemorrhagic Fever) และไข้มาลาเรีย (Malaria) มีสาเหตุมาจากยุง ที่พบมากในช่วงที่มีน้ำท่วมขัง⁴

4) การกำเริบของโรคประจำตัว ซึ่งมีสาเหตุเนื่องจากการขาดการเข้าถึงแหล่งบริการทางสุขภาพ อุทกภัยอาจทำให้เส้นทางคมนาคมถูกจำกัดหรือตัดขาด ทำให้ผู้ป่วยไม่สามารถเดินทาง

มายังสถานบริการสุขภาพได้ เป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยขาดการติดตามภาวะสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ขาดการได้รับยาหรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็น และอาจส่งผลให้เกิดการกำเริบของโรคได้³ เช่น ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง พบว่า มีการกำเริบของโรคเพิ่มขึ้นภายหลังเกิดภัย เนื่องจากขาดการรักษา ขาดยา และขาดการได้รับออกซิเจนตามแผนการรักษา⁴ ส่วนผู้ป่วยโรคเบาหวานที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาด้วยยาฉีดอินซูลิน พบว่า มีการกำเริบของโรคมากขึ้น เนื่องจากการขาดการรักษา ขาดการควบคุมอาหาร และการออกกำลังกายนำไปสู่การเกิดภาวะคีโตซีสและเสียชีวิตในที่สุด^{3,9}

5) ปัญหาสุขภาพจิต การประสบกับอุทกภัยไม่ว่าจะเกิดความเสียหายต่อร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สิน ล้วนทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต เสื่อมโทรมได้ โรคที่ส่งผลกระทบต่อภาวะทางจิต ได้แก่ โรคเครียด ภาวะซึมเศร้า บางรายอาจทำร้ายตนเองหรือฆ่าตัวตายได้ ระดับความรุนแรงจึงขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เนื่องจากบางรายลึนเนื้อประดาตัว บางรายสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักขาดที่พึ่งหรือที่ปรึกษาทางใจ เป็นต้น⁴

การเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยในชุมชน

การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ (disaster preparedness) เป็นการดำเนินการที่เน้นดำเนินการช่วงก่อนเกิดภัย เพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีองค์ความรู้ ชีตความสามารถ และทักษะต่าง ๆ พร้อมทั้งจะรับมือกับสาธารณภัยได้⁵ มีตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน แบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การติดตามการเตือนภัยและวางแผนอพยพ เป็นการติดตามข้อมูลสถานการณ์น้ำหรือ

แจ้งสถานการณ์ที่จำเป็นของน้ำท่วมเพื่อให้เตรียมพร้อมรับสถานการณ์ และสามารถอพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ที่ปลอดภัยได้ทันเวลา ประชาชนควรมีการติดตามข้อมูลสภาพอากาศ ติดตามประกาศแจ้งเตือนภัย ติดตามปริมาณน้ำฝนและระดับน้ำทะเลหนุนอยู่เป็นประจำ¹⁰ ซึ่งการติดตามข่าวสารที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ รองลงมาคือโทรศัพท์ และการสื่อสารระหว่างบุคคล ส่วนรูปแบบที่มีประสิทธิภาพต่ำที่สุดคือ สื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือฐานข้อมูลออนไลน์ เนื่องจากยังมีประชาชนที่เข้าถึงได้ยาก¹¹ ครอบครัวควรมีการวางแผนอพยพ โดยกำหนดวิธีการ และเส้นทางรวมถึงหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว¹⁰ อาจประสานขอความช่วยเหลือจากอาสาสมัครในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้สามารถอพยพเคลื่อนย้ายได้อย่างปลอดภัยเมื่อเกิดเหตุอุทกภัย

2) การจัดสภาพแวดล้อม บ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย แต่ละครอบครัวควรปรับโครงสร้างให้ยกสูงขึ้นและเสริมความแข็งแรงทนทาน การติดตั้งอุปกรณ์ใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ และแผงวงจรไฟฟ้าควรติดตั้งให้อยู่สูงเหนือระดับที่น้ำจะท่วมได้ถึง รวมทั้งควรตรวจสอบว่าล้นน้ำให้มีการพนีกอย่างแน่นหนาเพื่อป้องกันการล้นของน้ำที่ท่วมขึ้นมาตามท่อระบายน้ำ และควรเก็บกำจัดขยะไม่ให้อุดตันท่อน้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถไหลผ่านได้สะดวก^{5,10}

3) การเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคและของที่จำเป็น เป็นการเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภค และอุปกรณ์จำเป็นที่ต้องใช้ในระหว่างน้ำท่วม โดยสมาชิกในครอบครัวควรจัดเป็นชุดสาธารณภัยของครอบครัวไว้ที่บ้าน รวมทั้งชุด

อุปกรณ์เล็กๆ ไว้ในยานพาหนะเพื่อสะดวกแก่การอพยพ โดยอาหารและน้ำดื่มควรมีปริมาณที่เพียงพอสำหรับอย่างน้อย 3 วันต่อคน ในกรณีที่ต้องอพยพออกจากบ้าน⁵

4) การเตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับการรักษาและการปฐมพยาบาล เนื่องด้วยในช่วงที่เกิดน้ำท่วม การคมนาคมจะถูกตัดขาดทำให้มีความยากลำบากในการมารับบริการสุขภาพ ขาดการติดตามนัด ขาดยาหรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็น³ รวมถึงการจัดอาหาร ยา อุปกรณ์การแพทย์ และอุปกรณ์พิเศษช่วยในการดำรงชีวิตด้วยสำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ควรได้จัดเตรียมให้เหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่¹² ทั้งนี้ชุมชนอาจทำการสำรวจประชากรกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือด้านการรักษาไว้ เพื่อเตรียมให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดอุทกภัย

5) การป้องกันความเสียหายของทรัพย์สินครอบครัวควรวางเครื่องใช้ไฟฟ้าให้พ้นระดับน้ำท่วมถึง เก็บทรัพย์สิน เอกสารสำคัญ และสิ่งของมีค่าไว้ในสถานที่ปลอดภัย นำรถยนต์และพาหนะไปจอดไว้ในสถานที่ซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง และอพยพสัตว์เลี้ยงไปอยู่ในสถานที่ปลอดภัยพร้อมเตรียมน้ำและอาหารสัตว์ไว้¹³

การเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยของประชาชนนั้นขึ้นกับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอุทกภัย¹³ ความตระหนักถึงปัญหาอุทกภัย และประสบการณ์การเกิดอุทกภัย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมืออุทกภัย เป็นต้น¹³ แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยอย่างยั่งยืนประกอบด้วย แนวทางเชิงโครงสร้าง เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ การยกบ้านให้สูงขึ้น

การสร้างระบบประปาหมู่บ้าน และแนวทางที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง เช่น การสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการช่วยเหลือตนเอง การวางแผนรับมือภัยพิบัติและการถ่ายทอดความรู้ด้านภัยพิบัติให้กับคนรุ่นใหม่¹⁴ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยนั้นไม่เพียงเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการกับอุทกภัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการเตรียม

ความพร้อมรับอุทกภัย

การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ กระบวนการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามสิทธิและหน้าที่ของชุมชนที่มีเป้าหมายหลักในการตอบสนองความต้องการร่วมกันของประชาชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคลในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมกันดำเนินการติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบ หรือร่วมใช้ผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น¹⁵

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ช่วงดำเนินการวางแผน และช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้¹⁶

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) ได้มาจากคำถามว่าใครจะทำ ประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารจัดการงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจาก ความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการ กระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ ของโครงการซึ่งรวมผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและ สังคมด้วย¹⁶

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปร เปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้¹⁶

สำหรับกรณีมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นสามารถ นำมาประยุกต์ใช้กับการเตรียมความพร้อมรับ อุทกภัยในชุมชนได้ โดยแผนป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ได้กล่าวถึง การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยโดยอาศัยชุมชน เป็นฐาน (community based disaster risk management : CBDRM) ว่าเป็นกระบวนการ ที่เน้นชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความ เสี่ยงจากสาธารณภัย โดยการวางแผน ตัดสินใจ และกำหนดแนวทางแก้ปัญหา เพื่อลดความเสี ยภัยของชุมชนและเพิ่มขีดความสามารถให้คนใน ชุมชนมีศักยภาพในการระงับบรรเทาภัยได้ด้วย

ตนเองในระดับหนึ่งก่อนที่จะหน่วยงานภายนอกจะ เข้าไปให้ความช่วยเหลือ² แต่จากการศึกษาใน ประเทศไทยพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มี การสร้างความร่วมมือหรือจัดตั้งเป็นเครือข่ายในการ จัดการสาธารณภัยอย่างเป็นทางการกับหน่วยงาน ภายนอก ความร่วมมือส่วนใหญ่เป็นเพียงรูปแบบ การให้ความช่วยเหลือในระหว่างเกิดสาธารณภัย เช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดจัดสรรเรือให้กับชุมชนเมื่อน้ำท่วม และการ ช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐจะเป็น ผู้สร้างความร่วมมือให้กับชุมชนมากกว่าที่ ชุมชนจะสร้างกันเอง ซึ่งมีผลต่อประสิทธิผลใน การตอบสนองต่อสาธารณภัยของประชาชน¹⁴

ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย

1) ด้านเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ หรือองค์กร พัฒนาเอกชน ควรมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม ของชุมชน โดยการเข้าใจและเคารพในความคิด เห็นของประชาชน เชื่อว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิ ออกความคิดเห็น และร่วมกันตัดสินใจแก้ไข ปัญหาอุทกภัยในชุมชนของตนเอง โดยปราศจากอคติ และไม่ยึดความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก เช่น กรณีการจัดกิจกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจาก อุทกภัยให้กับประชาชนในชุมชน ควรยึดตาม ปัญหาและความต้องการ โดยการขอความคิดเห็น จากประชาชนในชุมชน มากกว่าการเลือกจัด กิจกรรมตามความต้องการของผู้จัดที่เล็งเห็นว่าจะ เป็นประโยชน์กับคนในชุมชน เนื่องจากอาจไม่ได้ รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ทำให้ไม่ประสบ ผลสำเร็จได้

2) ด้านบุคคลที่ทำงานด้านการพัฒนา ภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน หรือกลุ่มบุคคล

ที่มีความคิดริเริ่มในการกระตุ้นและผลักดันให้ประชาชนมีความสนใจในการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย รวมถึงมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะประสาน บริหารจัดการเกี่ยวกับอุทกภัย ซึ่งหากเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดี¹⁷

3) ด้านประชาชนในชุมชน ขึ้นกับประสิทธิภาพการได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับอุทกภัย การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน ความเชื่อถือในตัวผู้นำ และความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ

บทบาทพยาบาลอนามัยชุมชนกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย

พยาบาลอนามัยชุมชนเป็นบุคลากรที่มีสุขภาพที่มีบทบาทในการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย เนื่องจากมีโอกาสได้ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย ต้องอาศัยการวางแผนร่วมกับผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง และทีมสหสาขาวิชาชีพในการจัดการอุทกภัย ประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ความต้องการของชุมชนในการดูแลทางการแพทย์และการพยาบาลเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผน ดำเนินการฝึกอบรม การซ้อมแผนภัยพิบัติ การปฐมพยาบาล การเข้าถึงผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และการเตรียมเคลื่อนย้ายกรณีฉุกเฉิน และเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น อุปกรณ์ทางการแพทย์ และยาที่จำเป็น เป็นต้น² โดยพยาบาลมีบทบาทส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making)

1) **จัดเวทีประชาคม** นำกระบวนการพยาบาลอนามัยชุมชนมาใช้ โดยเริ่มจากการประเมินความเสี่ยงภัยของชุมชน นำเสนอข้อมูลความเสี่ยงภัย และทำการจัดลำดับความสำคัญของภัย (กรณีมีมากกว่า 1 ภัย) ให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ร่วมกันระบุนโยบาย และผลกระทบของการเกิดอุทกภัยที่เคยประสบ เพื่อให้เกิดความตระหนักเกี่ยวกับอุทกภัย โดยปัจจัยที่จะสนับสนุนให้การประชาคมเกิดความเข้มแข็งได้นั้น คือ ความตระหนักในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ความรัก และการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ทั้งนี้หากประชาชนมีเล็งเห็นความสำคัญของภัยอื่นมากกว่าอุทกภัยซึ่งเป็นภัยที่มีความเสี่ยงจากข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ จำเป็นต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการเกิดภัย ความเสียหาย และผลกระทบที่เกิดจากแต่ละภัยอื่นอย่างชัดเจน แล้วให้ประชาชนตัดสินใจเองว่าสนใจที่จะแก้ปัญหาภัยใดก่อน

2) **ขอความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และประชาชน** สำหรับการวางแผนการดำเนินการหรือกิจกรรมที่ชุมชนต้องการจัดเพื่อลดความเสี่ยงจากอุทกภัย เช่น การจัดอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้นจากโรคที่มากับน้ำเมื่อเกิดอุทกภัย การจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับอุทกภัยและการจัดการในชุมชน เป็นต้น ซึ่งควรมีการขอความเห็นจากผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ แหล่งสนับสนุนในชุมชน และได้รับความร่วมมือจากชุมชน

3) **นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน** พยาบาลสามารถมีบทบาทเป็นผู้นำชี้แนะการตัดสินใจแก่ชุมชนในการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยง

จากอุทกภัย โดยการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของภัย จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีคือ การมีการเตรียมความพร้อมรับมือภัยทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อพยาบาลทำการจัดลำดับความสำคัญของภัยในชุมชนแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความถี่ของประวัติการเกิดอุทกภัย และได้รับความเสียหายมากที่สุด แต่ประชาชนในชุมชนไม่ได้เห็นความสำคัญของอุทกภัย เนื่องจากรู้สึกชิน และคิดว่าไม่จำเป็นต้องเตรียมตัวมาก พยาบาลควรเป็นผู้ชี้แนะให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการเกิดภัย ผลกระทบและความเสียหายที่ได้รับอีกครั้ง จากนั้นให้ประชาชนได้ตัดสินใจเล็งเห็นว่า ภัยใดที่เป็นภัยสำคัญที่สุดของชุมชน โดยต้องเคารพในเอกสิทธิ์ของประชาชนในการเลือกตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation)

1) จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสำหรับอุทกภัยในชุมชน โดยกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ที่ชัดเจนให้คนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย ครอบคลุมความรับผิดชอบตั้งแต่ระยะก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดภัย ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านสาธารณภัยโดยตรงแต่ใช้วิธีการมอบหมายให้กรรมการชุมชนช่วยทำหน้าที่ในการจัดการภัยพิบัติ อย่างไรก็ตาม การมีคณะกรรมการระดับชุมชน จะทำให้การจัดการอุทกภัยมีความเป็นระบบและขั้นตอนที่ดีกว่าเดิม¹⁴

2) จัดทำแผนการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยของชุมชน พยาบาลควรมีการประเมินความเสี่ยงของการเกิดภัยและแหล่งสนับสนุน

ให้การช่วยเหลือ จากนั้นวางแผนผลักดันให้เกิดการจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมกันวางแผนกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในชุมชน พยาบาลช่วยประสานงานกับเทศบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการขอสนับสนุนเพื่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยสำหรับกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นกลุ่มที่มีความสามารถจำกัดในการเผชิญภัย และต้องการความดูแลเป็นกรณีพิเศษเมื่อเกิดภัย¹⁸ เมื่อประเมินแล้วว่าชุมชนนี้มีบุคคลกลุ่มเปราะบางพยาบาลอาจแนะนำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้นำชุมชนได้ตระหนักถึงความเสี่ยงภัยของคนกลุ่มนี้ เพื่อช่วยกันวางแผนแนวทางการช่วยเหลือ อาจมีการกำหนดผู้พากลุ่มเปราะบางอพยพ หรือเป็นผู้ให้การช่วยเหลือดูแลในกรณีที่มอพยพออกจากบ้าน นอกจากนี้ควรมีการซ้อมแผนอย่างต่อเนื่องทุกปี¹⁴ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่ออุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3) จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย การให้ความรู้เพียงอย่างเดียวเป็นเพียงการให้ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น (information) แต่อาจไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการสอนของพยาบาลจึงควรเป็นการสอนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติและให้การปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เน้นการให้อิสระแก่ประชาชนในการคิดตัดสินใจ และช่วยเหลือตนเองได้¹⁹ ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมอบรมปฐมพยาบาลการบาดเจ็บและโรคที่มากับน้ำ พยาบาลเล็งเห็นความสำคัญว่าการบาดเจ็บและเจ็บป่วยอาจเกิดขึ้นเมื่อเกิดอุทกภัย เช่น การจมน้ำ การถูกไฟฟ้าดูด การหกล้ม

โรคน้ำกัดเท้า ตาแดง ท้องเสีย เป็นต้น โดยเน้น การให้ประชาชนสามารถปฏิบัติกรปฐมพยาบาล ได้จริง เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้เบื้องต้นเมื่อ เกิดภัย

สำหรับประชาชนที่ไม่อพยพออกจากบ้าน เมื่อเกิดอุทกภัย จะต้องเตรียมความพร้อมรับ อุทกภัยไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สามารถพักอาศัยอยู่ ภายในบ้านและดูแลทรัพย์สินของตนเองได้อย่าง ปลอดภัย ไม่รอเพียงการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ภาครัฐ เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งมุ่งเน้นวิธีการ ดำเนินงานในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้²⁰ และนอกจากการให้ ความรู้แก่ประชาชนแล้ว พยายามยังสามารถมี บทบาทในการเป็นที่เลี้ยงให้แก่อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพื่อการวางแผนให้การ ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางขณะเกิดภัย โดยการ อบรมการช่วยเหลือเบื้องต้นกรณีพบผู้ประสบภัย และยังเป็นผู้ให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัย หรือ พบปัญหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ อีกด้วย

4) การพิทักษ์สิทธิของประชาชนในชุมชน

พยายามสามารถเป็นสื่อกลางให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิทธิที่ประชาชนในชุมชนพึงได้รับ ส่งเสริมและ ดูแลให้ชุมชนใช้สิทธิที่มีอยู่รวมทั้งแนะนำแหล่ง ประโยชน์นี้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อความเสมอภาค และเป็นธรรม¹⁹ ตัวอย่างเช่น กรณีผู้สูงอายุอาศัย อยู่บ้านตามลำพัง มีปัญหาเรื่องการได้ยิน และการเคลื่อนไหว พยายามอาจแนะนำว่า เมื่อเกิด อุทกภัยแล้วเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน สามารถขอ ความช่วยเหลือกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้านได้ และยังสามารถช่วยแจ้งข่าวสาร แจ้งเตือนภัย และวางแผนกำหนดผู้ช่วยเหลือกรณีต้องอพยพได้

5) ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการจัดตั้งกองทุน อุทกภัย เพื่อจัดการอุทกภัยในชุมชนของตนเอง ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนทั้งด้านสภาพ ภูมิประเทศ ลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้น และความ ต้องการของผู้ประสบภัยตลอดจนเพื่อลดปัญหา ด้านการได้รับความช่วยเหลือที่ล่าช้า โดยให้มี คณะกรรมการกองทุนอุทกภัย ซึ่งอาจประกอบ ไปด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัย ของชุมชนตนเอง²⁰

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (participation in benefits)

เป็นการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเสมอภาค ผู้ได้รับผล ประโยชน์ คือ ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย โดยประโยชน์ ที่ได้รับจะมีความแตกต่างกัน ตามสถานภาพของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย¹⁵ สำหรับการจัดกิจกรรมให้ ความรู้แก่ประชาชนนั้น ควรมีการเปิดโอกาสให้ ทุกคนในชุมชนได้เข้าถึงการจัดกิจกรรม เพื่อให้ได้ รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมอันได้แก่ ความรู้ ในการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย ซึ่งมีผลต่อ พฤติกรรมการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยของ ประชาชนในชุมชน¹³ ทั้งนี้ประโยชน์ที่ได้รับจะ เป็นการเพิ่มระดับการพึ่งพาตนเองของชุมชน¹⁵

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

ภายหลังการดำเนินการเตรียมพร้อมรับมือ อุทกภัยสำหรับประชาชนในชุมชนแล้ว เพื่อให้ ทราบถึงผลลัพธ์ของการปฏิบัติจำเป็นต้องมีการ ประเมินผล ซึ่งควรเน้นความเท่าเทียมของโอกาส และการรับรู้ของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ ประชาชนในชุมชนเป็นผู้เข้ามาร่วมตรวจสอบ

และติดตามผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ และหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการได้¹⁵ สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง จะมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้²⁰ ซึ่งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนี้จะนำมาสู่การติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรม¹⁹

สรุป อุทกภัยเป็นภัยที่เกิดขึ้นได้บ่อยและส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกกลุ่ม การเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการก่อนเกิดภัย เพื่อช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งพยาบาลอนามัยชุมชนเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขที่มีบทบาทสำคัญในการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถเตรียมพร้อมรับมือและตอบสนองต่ออุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

1. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters. Natural disaster 2019. Brussels: CRED; 2020.
2. Department of Disaster Prevention and Mitigation of Thailand. Flood situation of Thailand B.E. 2532-2561 (A.D.1989-2018) [Internet]. 2019 [cited 2020 Sep 12]. Available from: http://social.nesdc.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=3672&template=2R1C&yeartype=M&subcatid=48 (in Thai)
3. Paterson DL, Wright H, Harris PN. Health risks of flood disasters. Clin Infect Dis 2018;67:1450-4.
4. Few R. Flood hazards and health: responding to present and future risks. Hoboken: Taylor and Francis; 2013.
5. Clements BW, Casani JAP. 11 - Floods. In: Clements BW, Casani JAP, editors. Disasters and Public Health [Internet]. 2nd ed. Butterworth-Heinemann; 2016. p. 267-89. [cited 2020 Nov 1]. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128019801000118>.
6. Janjirawuttikul N. Flood Management of Thailand: conclusions and points to consider. TRF Policy Brief 2012;2(20):1-8. (in Thai).
7. Krongthaeo S, Piaseu N. Concept and nurse's role for disaster preparedness. Rama Nurs J 2015;21(2):141-57. (in Thai).
8. Ganpatrao JS. Disaster management for health care professionals. New Delhi: Jaypee Brothers Medical; 2012.

9. Ryan B, Franklin RC, Burkle FM Jr, Aitken P, Smith E, Watt K, Leggat P. Identifying and describing the impact of cyclone, storm and flood related disasters on treatment management, care and exacerbations of non-communicable diseases and the implications for public health. *PLoS Curr* 2015;7:ecurrents.dis.62e9286d152de04799644dcca47d9288. doi: 10.1371/currents.dis.62e9286d152de04799644dcca47d9288.
10. Department of Water Resources. Flood preparedness handbook [Internet]. 2014 [cited 2021 Apr 29]. Available from: http://mekhala.dwr.go.th/imgbackend/doc__file/document__161432.pdf (in Thai).
11. Chotirut S. Development guidelines for information management system and information access to track and monitor the flood disaster of people in the Pattani Basin. *Journal of Humanities and Social Sciences* 2015;11(1):9-48. (in Thai)
12. Inkeaw W, Chompunud S. Disaster nursing. Bangkok: Beyond publishing; 2014. (in Thai).
13. Nontakeaw N, Suksard S. Readiness of people to withstand flood at Thepparat sub-district, Sichon district, Nakhon Si Thammarat province. *Thai J For* 2014;33(1):108-18. (in Thai)
14. Boonreang E, Pathranarakul P. The capacity building of community in the flood and drought disaster management in provinces of the lower northeastern region. *JOPAG* 2017;7(3):100-18. (in Thai).
15. Ratchathawan R, Kaewkrajob T, Jongkatekit W, Phromkaew P, Sumdangsan D, Thonglert D. The community participation process in well-being development. *Journal of Southern Technology* 2018;11:231-8. (in Thai)
16. Cohen JM, Uphoff NT. Rural development participation: concept and measures for project design implementation and evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies. New York: Cornell University, 1981.
17. Kompayak J, Durongritichai V. Community health nursing: concept, principle, and nursing practice. 2nd ed. Bangkok: Jud thong; 2011. (in Thai).
18. Jennings-Sanders A. Teaching disaster nursing by utilizing the Jennings Disaster Nursing Management Model. *Nurse Educ Pract* 2004;4(1):69-76.
19. Numkham L, editor. Community nursing. Bangkok: Thamasartpress; 2012. (in Thai).
20. Bhusri P. Guidelines for flood disaster management based on the multilateral participation. *Journal of Social Work* 2018;25(2):69-93. (in Thai).